

Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçimlerinde Etkili Olan Aile ve Yakın Çevre Faktörlerinin İncelenmesi

Analysis of Family and Close Environmental Factors Affecting the Professional Choices of Gastronomy and Culinary Arts Department Students

Melih İçigen^{1*}

Ercan Geçgin²

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹ Öğr. Gör., Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu, Türkiye
Lec., Cappadocia University, Cappadocia Vocational School, Turkey
melih.icigen@kapadokya.edu.tr
ORCID ID 0000-0002-4173-505X

² Doç.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir University, Turkey
ercangcn@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-9896-119X

Makale geliş tarihi / First received : 11.12.2020

Makale kabul tarihi / Accepted : 04.02.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Makalede isim sıralaması katkı oranına göre yazılmıştır.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Çalışmaya başlamadan önce Kapadokya Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır. (31.12.2019 tarih Karar no: 2019.10).
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 11%

Atıf bilgisi / Citation:

İçigen, M., Geçgin, E. (2021). Gastronomi ve mutfak sanatları bölümü öğrencilerinin meslek seçimlerinde etkili olan aile ve yakın çevre faktörlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 391-414.

ÖZ

Bireyin geleceğini şekillendirebilmesini sağlayan en önemli yollardan biri meslek seçimidir. Meslek seçimi bireyin hem kişisel hem de toplumsal rollerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu çalışma Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünü seçen öğrencilerin bu seçimlerinde etkili olan aile ve yakın çevre faktörlerini incelemeye ve anlamlandırmaya dayanmaktadır. Bu nedenle araştırmada meslek seçiminde aile ve yakın çevre faktörlerinin etkisi fenomenolojik bakışla ele alınması amaçlanmıştır. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemine uygun şekilde, Türkiye'nin farklı şehirlerinden Kapadokya Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünden 17 öğrenci ile Ocak- Şubat 2020 tarihleri arasında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında öğrencilerin ifadeleri "Mesleğe Giden Yolda Programı Bilmek ve Tanımak", "Mesleğe İlgiyi Anlamak ve Anlamlandırmak", "Yakın Çevredeki Mesleki İdollerin Etkisi", "Aile Etkisi", "Aile Dışındaki Yakın Çevrenin Program ve Meslek İlgi ve Tercihindeki Etkisi", "İlgi ve Tercih Araştırma Mı Yoksa Yönlendirme Mi?", "Mesleğin Cezbediciliği", "Programı Tavsiye Etme Durumları", başlıklarıyla kategorize edilirken bölüm tercihinde öne çıkan iki kategori "Yeteneğine Göre Bilinçli Tercih Bulunanlar" ve İş İmkânına Göre Tercih Bulunanlar şeklinde ayrılmıştır. Bu çalışma sonucunda, öğrencilerin mesleği tercih etmesindeki etkili nedenin mesleğin cezbediciliği olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin meslek hakkında bilgilerinin yüzeysel olduğu bu sebeple araştırmaya ve yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler

Meslek Seçimi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Aile, Çevre faktörü.

ABSTRACT

The choice of profession is one of the most important ways that enable individuals to know that shapes their future. This study is based on examining and making sense of the family and close environment factors that are effective in the choices of the students who have chosen the Gastronomy and Culinary Arts Department. For this reason, the effect of family and close environment factors on the choice of profession is aimed to be discussed with a phenomenological perspective. In this context, in accordance with the qualitative research methods, Cappadocia University from different cities of Turkey Gastronomy and Culinary Arts Department from 17 in-depth interviews with students was held in January-February 2020. During the semi-structured interviews, students' expressions were categorized under the titles "Knowing and Getting to Know the Program on the Way to the Profession", "Understanding and Understanding the Interest in the Profession", "The Influence of Professional Idols in the Near Environment", "Family Effect", "The Effect of the Near Environment Outside the Family on Program and Profession Interest and Preferences", "Research or Orientation in Interest and Preferences?", "The attractiveness of the profession", "Situations to Recommend the Program", The two prominent categories in the department's preference are "Those Who Make Conscious Choices According to Their Abilities" and "Those Who Prefer According to Job Opportunities". As a result of this study, it was determined that the most effective reason for students to choose the profession is the attractiveness of the profession. In addition, it has been determined that individuals' knowledge about the profession is superficial and therefore they need research and guidance.

Keywords

Choice of Profession, Gastronomy and Culinary Arts, Family, Environmental factor.

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşunun ilk anlarında yaşamın gereklilikleri şu an içinde yaşadığımız döneme göre çok farklıydı (Erdoğan, 1999). Yaşam mücadelesi içerisinde hayatta kalabilmek ve adapte olabilmek için temel becerilere sahip olmak gerekliydi. En temel gereksinim olan yemek yeme ihtiyacı için avlanabilmek, toprağı işleyip yiyecek hazırlayabilmek, zorlu iklim şartlarından korunmak için giyinmek ve güvenlik için barınak yapmak gibi etkinlikleri yapabilmek yaşamak için yeterliydi. Gelecek kuşaklara ise bu becerileri öğretmek ebeveynlerin görevidi. Ancak hayat zaman içerisinde gittikçe karmaşık hale geldikçe işlerin bölüm ve paylaşımına daha fazla gerek duyulmaya başlandı (Vurucu, 2010).

Yaşanılan coğrafi şartlara göre aynı topraklar üzerinde yaşayan insanların bazıları barınma ihtiyacını karşılama, bazıları yemek hazırlama, diğer bir grup sıcak ve soğuktan korunacak kıyafetleri dikme, bir kısmı gelecek kuşağı eğitime gibi sorumluluklar almaya başladı. Böylece farklı iş kollarında ihtisaslaşma kavramı ortaya çıktı (Fidan Korkut-Owen, 2008). Geçmişte mesleğin, zanaatın kuşaktan kuşağa aktarıldığı dönemde, her meslek erbabı işinde kullandığı işlenmemiş malzemesini ham halinden kendisi hazırlamaya başlar ve işlerdi. Böylece zanaatkar, birbirinden tamamen ayrı olan birinci işi hammaddeyi üretmeyi yapıp sonra da ikinci iş olan ürünü işlemeyi bir arada yürütürdü. Günümüze geldikçe meslek sahibi sınırları belli olan bir işin, belli bir bölümünden anlayan ve yalnız onu yapan kişi haline gelmiştir. Uzmanlaşmayla birlikte teknolojinin ilerlemesi meslek sayısında büyük bir artışı doğurmuştur (Razon, 1983).

“Meslek” kavramını Türk Dil Kurumu (TDK); “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” şeklinde tanımlamıştır. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğüne göre ise mesleğin sosyolojik tanımı “Evle işyerinin ayrılmasının ve emek piyasalarının büyümesinin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan ekonomik etkinliktir” (Tubaterim, 2019). Mesleklerin ortaya çıkması ya da ortadan kalkması, o mesleğe duyulan ihtiyaca, onu icra edenlere ve yaşatan insanların olmasına bağlıdır. Günümüzde birçok meslek geçerliliğini ihtiyaç eksikliği ile teknolojik gelişmeler neticesinde yitirmiştir. Örneğin, bakırı kalaylayanlar, yorgan dikenler, nalbantlar günümüzde popülerliğini kaybetmiştir. Diğer yandan ise sosyal medya uzmanı, endüstri mühendisi, bilgisayar uzmanı, donanım uzmanı, tasarımcı gibi yeni meslekler ortaya çıkmıştır.

İnsanların meslekleri seçme süreçlerinden çok yönlü faktörlerin etkisinin olabileceğini söylemek gerekir. Bu etkenler toplumdaki değişimle birlikte aynı toplumda da zamanla değişim gösterebilmektedir (Köksalan ve Celkan, 2018). Bu değişimler sonucu zamanla modern hayatın, bir anlamda mesleki uzmanlaşmalara dayandığını söyleyebiliriz. Formel eğitim süreçleri ile elde edilen uzmanlaşma veya profesyonellik; kendine has sistematik bilgiye, kamusal çıkarı bireysel çıkarın önünde tutmaya, iş-çalışma ve sosyalleşme sürecine ortaklaşılacak etik değerlere uymayı ve buna dayalı oto-kontrol sistemine ve başarıyı teşvik edici ödül mekanizmalarına sahip olmayı gerektirmektedir (Barber, 1996, s. 45-46). Diğer taraftan mesleklerin kendine özgü uzmanlıkları, pratikleri ile davranış örüntülerini içeren ethosları ve bu ethosları çerçeveleyen geniş kapsamlı değer ve itibar göstergeleri de bulunur (Hughes, 1996, s. 28). Mesleğin toplumdaki statü ve değerinin de toplumsal ilişkilerin

dinamikliğine bağlı olduğunu, toplumsal değişme ile birlikte mesleklerin statüsünün de değişebildiğini ifade edebiliriz.

Meslek, insan hayatının bugünü ve yarını için mühim bir parçasıdır. İnsanın yaşam standardının oluşmasında ve bunun için gerekli olan parayı kazanmada en etkili araç olan meslek, insanın toplumsal itibarını belirlemede hatta mutluluğunda çok önemli bir role sahiptir (Kayıkçı ve Turan, 2019). Meslek kavramı için bireylerin doğuştan sahip oldukları yetenekleri yanı sıra almış oldukları eğitimle birlikte becerilerini ortaya koydukları çıktılar ile diğer insanlara dolaylı veya doğrudan faydalı olmaları gerektiği söylenebilir. Meslek, sadece bireyin yapacak olduğu işin yanı sıra bireyin gelecekteki yaşam standardını, yaşam şeklini ve sosyal hayatını belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle meslek seçimi bireyler tarafından bilinçli bir biçimde yapılması bireyin kendi geleceğinde ve ülkenin geleceğinde mühim bir faktördür (Ensari ve Alay, 2017, s. 409).

Meslek kişi için sosyal ilişkilerinde saygın olma, toplumsallaşma sürecinde kendini ifade edebilme ve işe yaradığı duygusunu yaşatan bir etkinlik alanıdır. Bu sebeplerden ötürü kişinin yaşamında meslek seçimi önemli bir yer kaplar (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s. 394). Her mesleğin kendi içinde farklı vazife alanları, fiziki çalışma şartları, üniforma ya da iş kıyafetleri, iş esnasında kullanılan araç-gereçleri, iş bulma imkânları, mesleki eğitimin verildiği yer, eğitimin süresi ve içeriği ile meslekte ilerleyebilme gibi olanaklarıyla farklı özellikler barındırır (Köksal, 2016). Her insan, küçük yaşlardan itibaren büyüyünce ne olacağına dair hayaller kurup, düşüncelere kapılır, geleceği hakkında bazı hedefler belirler. Başlangıçta tamamen rol model algısıyla duygusal ve hayali olan meslek seçimi, yaşın büyümesiyle daha gerçekçi nedenlere dayandırılmaya başlar (Kuzgun, 1988, s. 80).

Günümüzde meslek seçimi ve kariyer geçmiş toplumlara nazaran daha çok önem arz ederken kişinin bulunduğu statü, onun yaşadığı toplumdaki yerini, etkileşimde olacağı kişileri, sosyal aktivitelerini ve yaşam kalitesini etkileyen pek çok faktörü belirleyen önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir (Aydın, 2014). Geleceğini oluşturmak isteyen birey, yaşamının belirli dönemlerinde plan ve projeler yapar ve bu hedefler doğrultusunda küçük yaşlardan itibaren ileride yapmak istediği mesleğe yönelik fikirlerini belirtir. İçinde bulunulan yaşam şartları kendilerine bu imkânları sağladığı gibi bazı durumlarda; yaşanan ülkenin ekonomik durumu ve çevre koşulları buna imkân veremeyebilir. Dolayısıyla meslek seçimi bazı durumlarda çözülmesi zor olan bir durum haline gelebilmektedir (Yıldırım, 2018). Kişinin yaşamına doğrudan etkileri olan bu seçim günümüzde gittikçe güçleşmektedir. Teknolojinin her geçen gün ilerlemesiyle ortaya çıkan yeni iş ve meslek gruplarıyla kariyer alternatiflerinin çoğalmasına neden olmaktadır. Ayrıca toplumların hızlı demokratikleşme süreci ile alternatiflerin diğer alanlarda olduğu gibi meslek seçiminde de artması, fertlerin seçme özgürlükleri, alternatiflerin varlığı ve bu oluşan alternatiflerin özellikleri ile sınırlı kalmaktadır (Aydın, 2014).

Çocuklukla başlayan meslek seçimi ve kariyer tercihleri, kişinin hayatı boyunca süregelen ve devam eden bir süreçtir. Bireylerin farklı durumlar ve zamanlarda kariyerleri ile ilgili kararlar alması gerekmektedir. Kariyer ile ilgili yapılan seçimler çocukluk yıllarından itibaren aile ve yakın çevrenin yönlendirmesiyle başlamaktadır. Bu seçimler eğitim-öğretim kurumlarından orta öğretim ve lise yıllarında yapılan alan tercihleriyle, lise sonrası girilen üniversite bölümünün seçimiyle devam etmektedir. Üniversite eğitimi esnasında öğrencilerin kariyerlerine ilişkin daha net karar almaları ve bu doğrultuda plan yapmaları açısından kritik

olan önemli bir süreçtir (Aydın, 2014). Fertler yaptığı meslek seçimi ile yaşamını idame ettirebilmek için gerekli olan işini de seçmiş olur. Yaptığı iş ayrıca maddi ve manevi doyum sağlayıp kişinin yaşamında da geniş bir uğraşı alanı olur (Deniz, 2001). Bireyin mutsuzluğunun, verimsiz çalışmasının ve topluma faydalı işler sağlayamamasının en temel nedenlerinden biri ilgisinin, yeteneğinin ve beklentilerinin dikkate alınmadan yapıldığı meslek seçimlerinden kaynaklanmaktadır. Bireyin kişisel özellikleri ile seçilen mesleğin gereklilikleri birbiriyle eşleşmediğinde o mesleği devam ettirmek zorlaşacak hatta mümkün olmayacaktır. Mesleğini bu şartlarda devam ettirse bile sağlanan doyum düzeyi ve bireyin kendini gerçekleştirme düzeyi oldukça düşük olacaktır (Tuzcuoğlu, 2000). Bireyin meslek seçimi yaparken çocukluk, ergenlik, olgunluk dönemlerinde farklı kararlar almasında çeşitli etkenler önemli rol oynamaktadır. Bu etkenlerin en başında biyolojik faktörler, cinsiyet ve fiziksel özellikler gelirken, bireyin kendi istek ve hayalleri, yaşadığı çevrenin etkisiyle mesleğin toplumdaki yeri, getirdiği gelir ve mesleğe olan talep, eğitim döneminde ki okul başarısı ve öğretmenlerinin düşünceleri, hane içinde ebeveynlerin beklentisi ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ayrıca yakın çevresinin, akranlarının etkisi ve düşünceleri, yaşanan dönemin ekonomik durumu ve teknolojik gelişmeler ile meslek hakkındaki bilgi düzeyi vb. önemli birer belirleyici olmaktadır (Deniz, 2001). Ömürbek ve Usul'a (2008) göre bireylerin meslek seçiminde etkili faktörler bireyin meslek ile ilgili düşünceleri, meslekten kaynaklanan etkenler ve çevresel etkenler olarak üç ana başlıkta altında ele alınabilmektedir. Lise dönemindeki öğrencilerinin meslek seçimi yaparken baz aldığı kriterlerin değerlendirildiği bir çalışmada gençlerin meslek seçimindeki önceliğinin iş bulma imkânının kolaylığı, şöhret, para, saygınlık gibi mesleğin getirdiği ödüllerin yanı sıra, mesleğe yatkınlık, yetenek ile kişilik özellikleri ve ailenin istekleri şeklinde sıralanmıştır (Kıyak, 2006)

Meslek seçimi zorlu bir süreçtir ve meslek seçimini etkileyen faktörler arasında en çok demografik özellikler ile ailenin sosyal özellikleri ve çevreden gelen dış etkiler gibi değişkenlerin ele alındığı görülmüştür (Kartal vd. 2019). Lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin incelendiği başka bir çalışmada öğrencilerin meslek seçimini etkileyen en önemli faktörlerden biri aile olarak değerlendirilmiştir (Bozgedik, 2017). Ayrıca araştırmada özellikle babaların çocukları üzerinde meslek seçiminde daha etkili oldukları bildirilmiş, aileye yönelik mesleki rehberlik hizmetlerinin artırılması gerektiğini vurgulanmıştır. Kartal ve ark. (2019) lisans, yüksek lisans, doktora eğitimi gören ve mezun durumdaki öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmalarında, meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerin demografik özellikler, anne-baba eğitim öğrenim durumu olduğu belirlenmiştir.

Ailenin kültürel düzeyi ile içinde bulunduğu ekonomik düzeyi bireyin meslek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Refah düzeyi yüksek olan aileler, çocuklarının yetenekleri ve ilgilerine göre yönlendirme yaparak destek olurken, olanakları elverişsiz olan aileler ise çocuklarını itibar sağlayacak mesleklere yönlendirerek kısa zamanda büyük kazanç sağlamaları konusunda yönlendirme yapabilmektedirler (Vurucu 2010). Atli ve Gür (2019) çalışmalarında öğrencilerin meslek seçimi için önce iyi bir gelir olması gerektiğini vurguladıkları belirtilmektedir. Öğrenciler meslek seçimlerine kendilerinin karar verebileceğini ama aileleri ve okuldaki öğretmenlerinin de bu seçimde etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Değirmenci (2018), meslek seçiminde kişinin; ilgi, yetenek ve özelliklerinin etkili unsurlar olduğunu, ailenin sosyal ve ekonomik düzeyinin meslek seçimine yönelik yapılan tercihlerde etkili olduğunu bildirmiştir.

Meslek seçimini yapacak olan bireyler önce ailede daha sonra ise okulda bir eğitim sürecinden geçerler. Okuldaki eğitimin ve öğretmenlerinin etkisi, bireylerin seçimlerde yönlendirici olabilmektedir. Böylece eğitim sistemleri topluma hazırlanan bireyleri kültürel açıdan istenilen davranışlarla şekillendirmektedir. Eğitim bu yönüyle bireyi, toplumu, ekonomiyi ve siyasal işlevleri yönlendiren önemli bir güce sahiptir. Bu yüzden eğitimin işlevinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Ensari ve Alay (2017), meslek seçiminde etkili olan faktörleri inceledikleri çalışmalarında meslek seçiminde yaşa göre, 17-20 yaş grubu arasındaki bireylerin öncelikli olarak aile beklentilerini dikkate alarak ve okuduğu okulda öğretmenlerinin yönlendirmelerinin etkisinde kaldıkları, 21-25 yaş aralığındaki bireylerin ise yapacakları mesleğin hayallerindeki iş olması, onu mutlu etmesi öncelikleriyken o mesleğe karşı ilgisinin olmasının da etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Bugünün çocukları ve gençleri yarının toplumunun birer parçaları olacaktır. Her toplum bu nedenle yeni kuşağı geleceğe hazırlamak zorundadır. Gençleri geleceğe hazırlamak ancak eğitim sistemlerini bu amaca uygun hale getirerek mümkün olabilecektir (Saribaş ve Babadağ, 2015). Eğitim sürecinde öğrencilerin ilgileri, yetenekleri ve istekleri göz ardı edilmemelidir. Meslek seçimini yapacak olan bireyin ilgilerine ve yeteneklerine uygun olması onların başarılı olmasını sağlayacaktır. Özel ilgi alanına ve yeteneğine uygun meslek seçimi yapamamış kişilerin hem sevmedikleri mesleklerin eğitimini alması ve başarısızlık yaşamalarına hem de mezuniyetten sonra mesleğini yapmayarak farklı iş kolları arayışına girmesine neden olacaktır. Yüksek öğretime geçişte öğrencinin toplam gelişiminin değerlendirmeye alınmaması, meslek standartlarının geliştirilmemiş veya uygulanmaya konmamış olması, ortaöğretimde genel liselerin ağırlıkta olması, mesleki ve teknik okulların alt yapı eksikliği ve mezunların iş piyasasının talebini karşılayamaması, Meslek Yüksek Okulu mezunlarının iş hayatındaki statülerinin belirsizliği, eğitim-insangücü-istihdam dengesinin kurulmamış olması, yükseköğretim öncesi yöneltme ve yönlendirme eksikliğidir (Kayadibi, 2001).

Makalenin genel tasarımından bahsedecek olursak; ilk olarak Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünden kısaca bahsedilecek, ardından araştırmanın problemi, amacı ve yöntemi ele alınacak ve devamında ise bulgulara geçilecektir. Makalede bulgular belirli tematiklerle kategorik hale getirilerek başlıklar halinde sunulmuştur. Gerek yöntem ve gerekse bulguların teorik izahı derinlemesine olmasa bile mutevazı bir fenomenolojik çerçeve ile yorulanmaya çalışılmıştır. Araştırmada fenomenolojinin birden fazla tarzı söz konusudur. Bu açıdan bulguların yorumunda ağırlıklı olarak Schütz'ün (2018) fenomenolojik yaklaşımıyla sınırlı bir bakışı benimsenmiştir.

Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü Hakkında Kısa Bir Bilgi

2020 yılı itibarıyla Türkiye'de 40'tan fazla devlet üniversitesinde (fakülte ve yüksekokul düzeylerinde) ve 30'dan fazla vakıf üniversitesinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün var olduğunu ve aktif bir şekilde öğrenci alımı yaptığını görmekteyiz (YÖK Atlas, 2020a; YÖK Atlas, 2020b). Son yıllarda gerek devlet ve gerekse vakıf üniversitelerinde gastronomi ile ilgili çok sayıda bölümün açılmış olması bölüme talebin giderek yükseldiğine işaret etmektedir. Türkiye'nin turizm potansiyeli ve bu alandaki hizmet sektörünün gelişim dinamiği, bölüme ilgiyi arttıran etmenlerden sayılabilir. Televizyon ekranlarında yapılan yemek yarışmalarının ilgi çekmesi, dışarıda yemek yeme kültürünün yaygınlaşması ve ev ortamında da mutfak sanatlarına duyulan ilginin artması gibi faktörler de eklenebilir. Dolayısıyla gastronomi ve mutfak sanatlarının mesleki ilgi alanında rağbet görmesinin çok

geniş bir toplumsal, ekonomik ve kültürel bağlamı olduğunu not etmek gerekir. Günümüzde sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı yiyecek içecek sektörü oldukça gelişmiştir. Bu gelişim yiyecek-içecek sektöründe çalışacak eğitilmiş ve kalifiye personel ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca her geçen gün gastronominin kültür ve turizm alanındaki önemi hızla artmaktadır (Aydemir ve Buyruk, 2018).

Gastronomiye verilen önemin gün geçtikçe artmasıyla birlikte gastronomi eğitimine verilen önem de artmaktadır. Gastronomi, eğitimi dinamik özellik gösteren bir sektöre uygun özelliklerde işgücü sağlayacak mesleki eğitimin önemli bir aşamasıdır (Şimşek, Solmaz ve Güleç, 2020). Bu bölümde öğrencilere mutfak yönetimi, yiyecek-içecek yönetimi, restoran yönetimi, kafe-bar yönetimi konularında eğitimler verilerek gastronomi alanında rekabet edebilecek bilgi ve becerilere sahip, mutfak kültürleri hakkında yetkin personel ve yönetici şefler yetiştirilmektedir (Ekincek, Göde, Önçel, ve Yolal, 2017).

Kapadokya Üniversitesi, 2005-2006 akademik yılında 'Kapadokya Meslek Yüksekokulu' adıyla kurulan ve 2017'de 'Kapadokya Üniversitesi' olarak yoluna devam eden ve merkezi Nevşehir/Ürgüp olan bir vakıf üniversitesidir. 2018 yılında açılan Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu içinde yer almaktadır. Sözel puan türünden yerleşilen bölüm ilk olarak 2018 yılında öğrenci kabulüne başlamıştır. Yüksek Kontenjanın %50 indirimle olan kısmın yanı sıra tam burslu şekilde de öğrenci almaktadır. 2019-2020 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistiklerine göre bölümün %50 indirimli kısmında 43'ü kız, 48'i erkek olmak üzere toplam 91 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Yerleşme oranının % 100 olduğu 2020 yılında yerleşen 59 kişiden sadece 3'ü aynı şehirdendir. Çoğunluk İç Anadolu'dan olmakla birlikte diğer tüm coğrafi bölgelerden de yerleşenler olmuştur. Yerleşenlerin mezun oldukları lise alanlarında çoğunluk (%66,1) alan ayırımı olmayan liselerden iken sadece 4 kişi bölüme daha yakın bir lise alanından (Yiyecek İçecek Hizmetleri) mezun görünmektedir. Liseden mezuniyet yıllarına baktığımızda 2020'de mezun olup yerleşenlerin sayısı 16'dır ve çoğunluk 2019 ve öncesidir. 2020'de yerleşenlerin çoğunluğunun birinci ve ilk üç tercih olarak yerleştiğini belirtelim (toplamda % 70 üstü). 2019 ve 2018 yıllarındaki verilerin de 2020 ile genel olarak paralellik arz ettiğini belirtelim. Göze çarpan en önemli farklılık ise 2018'de 54 kişilik kontenjana karşılık 28 kişinin yerleşmiş olmasıdır. Burslu kısmında ise 9'u kız, 3'ü erkek, toplam 12 öğrenci kayıtlı görünmektedir (YÖK Atlas, 2020c; YÖK Atlas, 2020 d).

YÖNTEM

Araştırmanın Problem ve Amacı

Yiyecek ve içecek alanında üniversite okuyan ve eğitimini tamamlamakta olan öğrencilerin turizm sektörü içerisinde kariyer yapma isteğine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaların sonuçları incelendiğinde turizm eğitimi alan öğrencilerin sektörde kariyer yapma fikrine uzak olduklarını ama Gastronomi ve Mutfak Sanatları programında eğitim alan öğrencilerin ise sektöre yönelik görüşleri turizm bölümlerine göre daha pozitif olduğu söylenebilmektedir (Temizkan, 2020). Ayrıca Gastronomi ve Mutfak Sanatları programının son dönemde artan popülerliğini, yüksek öğretim kurumunun kontenjan ve yerleşen verileri incelendiğinde %99.1'lik yerleşim ile teyit edebilmekteyiz (YÖK Atlas, 2020). Programa olan ilgi ve istek neticesinde bu bölüme yerleşen öğrencilerin tercih ederken program hakkında bilgi düzeylerindeki belirsizlik araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu çalışma,

probleminden yola çıkarak, geleceğini oluşturmak adına üniversiteye yerleşen bireyin hayatının bugünü ve yarınını etkileyecek olana meslek seçiminde öncelikle aile ve yakın çevre faktörlerinin ne derece yön verdiğini Gastronomi ve Mutfak Sanatları programı özelinde anlamayı ve anlamlandırmayı amaçlayarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi ve Çalışma Grubu

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşılaşılabiriz. Ancak bu olguları tam olarak anlamlandırdığımız anlamına gelmez. Bu sebeple bildiğimiz fakat tam anlamlandıramadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji uygun bir araştırma deseni olarak değerlendirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Genel anlamıyla fenomenoloji, Edmund Husserl'in 'ayraca almak' yöntemini geliştirerek bu dünyayı algılayışımızdan verili kabul ettiklerimizi çıkarmaya yönelik bilinçli deneyimin irdelenmesini hedefleyen yöntem ve bakış açısıdır (Smith ve Riley, 2016, s. 104). Deneyimin temel yapısı veya cevheri/özü betimlenirken fenomenin yapısını görmeye engelleyici unsurların etkisinden arınmak için önceki inanışlar paranteze alınır (Merriam, 2018, s. 25). Fenomenolojinin insan deneyimlerini yakından kavramaya yönelik yönteminden hareketle bu araştırmada, öğrencilerin meslek seçimleri sürecindeki deneyimlerini nasıl yorumladıkları ve anlamlandırdıkları açığa çıkarmak istenmiştir. Hem bireysel ve yakın çevre etkisine dair hem de genel olarak ulusal ve küresel gelişmelere dair farkındalığın meslek seçme ve bunun üniversite deneyimine etkisine dair bir betimleme amaçlanmıştır.

Fenomenolojik araştırma, bireylerin fenomenle ilgili yaygın veya ortak deneyimlerini anlamının önem arz ettiği bir problemden hareket edilir. Belirlenen ilgili fenomenin bütün yönleriyle betimlenebilmesi için yaşanmış deneyimlerin 'bilinçli' ve bir nesneye doğru yönelmiş olduğuna dikkat edilir ve ayrıca araştırmacının kendi deneyimlerini araç içerisine alması beklenir. Fenomenle ilgili deneyimleri olan kişilerden derinlemesine, çoklu mülakatlar veya diğer araçlarla veriler toplanır. Fenomenle ilgili yaşadığı deneyimler ve buna etki eden durum ile koşullar üzerine sorular sorulur. Genel olarak deneyimle ilgili dokusal ve yapısal betimlemeyi sağlayacak veriler elde edilir ve bu verilerden hareketle birtakım ortak anlam kategorileri, kümelerine veya gruplamalarına gidilerek analizler gerçekleştirilir (Creswell, 2013, s. 81-82). Bu araştırmamızda da üniversiteye giriş ve meslek seçimi süreci bir fenomen olarak kabul edilerek katılımcıların o süreçteki deneyimlerine ilişkin bilgiler elde edilmeye ve kendi pencerelerinden ortaya koydukları anlamlandırma biçimlerindeki ortaklıklar ve farklılıklar keşfedilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda katılımcılar amaçlı örneklemeye dayalı olarak Kapadokya Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü öğrencilerinden seçilmiştir. Bu seçimde görüşmeye dahil etme kriterleri kullanılmıştır. Görüşmeye dahil edilme kriterlerinde gönüllü olmak, genel lise mezunu olmak ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelmiş olmak göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca araştırmacılar tarafından görüşmeler sırasında veri doygunluğu elde edebilecekleri sayıda katılımcı ile görüşme yapılması planlanmıştır. Yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ayrıca gözlemlerden de yararlanılmıştır. 2020 yılının Ocak ve Şubat aylarında gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde

neden bu bölümü tercih ettikleri, tercih ederken nelere dikkat ettikleri, bölüm hakkında araştırma yapıp yapmadıkları, ailelerinin ve yakın sosyal çevrelerinin o süreçteki etkisinin ne olduğu gibi sorular sorulmuştur. Görüşmeler üniversitenin yerleşkesinde yapılmıştır. Farklı sınıflardan ve cinsiyetten öğrencilerin seçimine dikkat edilerek daha nitelikli bilgilere ulaşılmaya özen gösterilmiştir. Ayrıca kadın ve erkeklerin gastronomiye yaklaşımlarında ve tercihlerinde ne yönde benzerliklerin ve farklılıkların olduğu da mercek altına alınmaya çalışılmıştır. Veriler analiz edilirken kişilerin ismi kullanılmamıştır. Cinsiyete göre kısaltma kullanılarak ve parantez içinde görüşülen kişinin üniversiteye geldiği şehir ile yaşı yazılmıştır.

Öğrencilerin görüşme esnasında rahatlıkları ve açıkça ifadeleri araştırmada bilgi elde etme tekniği bakımından derinlemesine görüşmelerin gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Bölüm tercihinde bulunma sürecindeki deneyimler fenomenolojik nitel desene göre yorumlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması amacıyla araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan ve gönüllü olarak katılımcı olan bireyler randevu verilerek görüşme planı yapılmıştır. Görüşme sırasında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların cevapları alınmış ve bu cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Aynı zamanda araştırmacı tarafından bazı önemli noktalar not edilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde öncelikle görüşme sırasında alınan ses kaydındaki veriler bilgisayar ortamında metin dosyasına dönüştürülmüştür. Bu ham veri analiz edilerek katılımcıların ifadeleri ayrıştırılmış ve kelimeler kodlanmıştır. Bu kodlama sonucunda ifadeleri "Mesleğe Giden Yolda Programı Bilmek ve Tanımak", "Mesleğe İlgiyi Anlamak ve Anlamlandırmak", "Yakın Çevredeki Mesleki İdollerin Etkisi", "Aile Etkisi", "Aile Dışındaki Yakın Çevrenin Program ve Meslek İlgi ve Tercihindeki Etkisi", "İlgi ve Tercih Araştırma Mı Yoksa Yönlendirme Mi?", "Mesleğin Cezbediciliği", "Programı Tavsiye Etme Durumları" temaları oluşturulmuştur. Bu temalar çerçevesinde veriler yorumlanmıştır.

Etik Hususlar

Çalışmaya başlamadan önce Kapadokya Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır. (31.12.2019 tarih Karar no: 2019.10). Ayrıca görüşme öncesi katılımcılardan yazılı ve sözlü onam alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı ile ilgili açıklama yapılarak kişisel verilerinin gizli tutulacağı hakkında bilgi verilmiştir.

BULGULAR

Kapadokya Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü öğrencilerinden 19 ile 29 yaş aralığındaki 17 kişi (9 Kadın, 8 Erkek) ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden 11'i birinci sınıf, 6'sı ise ikinci sınıfta okumaktadır. Görüşülen öğrencilerden yalnızca üçü tam burslu yerleşmiş olup diğer öğrenciler %50 burs ile programa yerleşmişlerdir. Görüşmeye katılan öğrencilerin "Adana, Muğla, İzmir, Eskişehir, Nevşehir, Aydın, Ankara, Kayseri, Hakkari, Isparta, Yalova, Mersin, Yozgat, Sivas" şehirlerden geldiği tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler en kısa 4 dakika 32 saniye, en uzununu 10 dakika 25 saniye olarak gerçekleşmiştir.

Mesleğe Giden Yolda Programı Bilmek ve Tanımak

Türkiye’de üniversite öğrenimi görmek isteyen adaylar, merkezi sınav sisteminden aldıkları puana göre lisans veya ön lisans tercihlerinde bulunarak bu üniversitelere yerleşmektedir. Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünü tercih eden öğrenciler de diğer bölüm öğrencileri gibi sadece merkezi sınava girerek tercih yapmakta ve herhangi bir özel yetenek sınavına girmemektedirler. Bu bölüm alana ilişkin yetenekli ve ilgili olmayı gerektiren bir bölüm olmasına rağmen öğrencilerin bu alandaki becerileri değerlendirilmemektedir. Öğretim kadrosu iyi olan bir üniversitede eğitimin kaliteli olacağına şüphe yoktur. Ancak, meslek başarısında mezun olunan üniversitenin kalitesinden önce kişinin kalitesi etkili olmaktadır. Öğretim kadrosu yetersiz olan bir bölümde öğrenci öğrenmeye meraklı, çalışkan ise alanı ile ilgili araştırmalar ve çalışmalar yaparak kendini yetiştirebilir, yüksek lisans eğitimini daha farklı bir bölüm ya da fakültede devam ettirebilir. Fakat iyi bir üniversiteye girme uğruna istemediği bir bölüme giren bir kişi eğitim ortamından hoşnut olsa bile, eğitimin özünden tam olarak faydalanamayacağı için başarılı da olamayabilir (Kuzgun, 2019).

Meslek seçimi, bireyin bugünü ve geleceğinin inşasının ilk adımıyken, seçimi sonrası yaşayacaklarını bilmeden, incelemeyen, kişilik ve karakter ile yetenek yapısına uygun olup olmadığına bakmadan bu adımı atmak hem bireyin hem de Türkiye’nin geleceği için endişe vericidir. Araştırmada 17 öğrenciye “Gastronomi ve mutfak sanatları (GMS) bölümünü seçmeden önce bu bölümle ilgili bilginiz var mıydı?” sorusu sorularak seçtikleri meslek hakkında üniversiteye gelmeden önce bilgilerinin olup olmadığı değerlendirilmiştir. Katılımcılardan bazıları bu sorulara “çok az vardı”, “az vardı”, “çok yoktu”, “hayır, yoktu”, gibi cevaplar vermişlerdir. Örneğin katılımcılardan E1 (Adana, 22 yaşında) bu soruya “Sadece internet üzerinden yaptığım araştırmalar sonucu bir tercih yaptım, pek detaylı bilgim yoktu” şeklinde yanıt vermiştir.

E2 (Muğla, 20 yaşında), ise “Aşçılıkla ilgili bilgim vardı ama gastronomiyi sonra öğrendim.” diyerek cevap vermiştir.

E2’nin cevabı neticesinde “Gastronomi ve Mutfak Sanatları” programının tam olarak tanınmadığı ve mutfakta çalışmayı düşünen aşçı adaylarının ilk olarak “Aşçılık” programının akla geldiği görülmüştür.

K1 (Kuşadası, 19 yaşında), “Yoktu, ben öğretmenlik istiyordum, son anda Gastronomi ve Mutfak Sanatları okumaya karar verdim.” demiştir.

Verilen cevaplara baktığımızda, görüşmecilerin bölüm tercihinde bulunurken bölüm hakkında çok detaylı bilgi sahibi olmadıklarını ve ne ile karşılaşacaklarını tam olarak kestiremediklerini görmekteyiz. Öte yandan program/bölüm bilgisine sahiplik konusunun yanında bu programa ve programla bağlantılı meslek ilgisi de üzerinde durulması gerekli noktalardandır. Bir sonraki başlıkta detaylandıracağız ancak katılımcılar içinde bazılarının programa ilgisinin az ve bilgilerinin de sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenlik ile gastronomi ve mutfak sanatları arasındaki farkı dikkate aldığımızda öğrencilerin tercih öncesinde ilgililiklerini tam olarak projelendiremediklerini not edebiliriz.

Mesleğe İlgiyi Anlamak ve Anlamlandırmak

Genç bireylerin meslek seçimine giden yolda program tercihi yaparken kendi potansiyellerini, yeteneklerini ve ilgilerini çok iyi tanımları gerektiği sıklıkla dile getirilir. Kişilik özellikleri

yönünden kendisini değerlendirebilmesi; ilgilerini ve yeteneklerini çok iyi idrak etmesi beklenir. Eğitim ortamında ilköğretim çağında bu ilgiler belirginleşmeye başlar, orta öğretime gelindiğinde ise gencinde ilgilerinde kesinleşme söz konusudur (Deniz, 2001).

Görüşmecilere yöneltilen “Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünü seçmeden önce bu bölüme ilginiz var mıydı?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu mesleğe ilgisinin olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan bu ilginin ise daha çok yemek yapmaya duyulan merakla sınırlı kaldığı görülmüştür.

E3 (İzmir, 20 yaşında), “Evet, yemek yapmaya merakım vardı. Boş zamanlarımda mutfakta anneme yardım ediyordum.”

K2 (Hakkari, 29 yaşında), “Vardı, ben yemek yapmayı çok seven biriydim.”

K3 (Kayseri, 21 yaşında), “Vardı, sürekli mutfaktaydım.”

K9 (Sivas, 19 yaşında), “İlgim vardı fakat mesleğe dönüştürmeyi hiç düşünmemiştim.”

K4 (Isparta, 20 yaşında), “Evet, yemek ve tatlı yapmaya ilgim vardı.”

K7 (Mersin, 20 yaşında), “İlgim vardı, mutfağı seviyordum.”

Katılımcıların cevaplarındaki en dikkat çeken noktalardan biri meslek seçimlerinden önce ilgi duydukları alanı profesyonel iş ortamı dışında, evlerinde amatörce de olsa eyleme dönüştürmeleridir. Bölümün birçok farklı iş alanı imkanı olsa bile öğrencilerin, mesleğin icra edildiği mekansal bir boyut olan mutfak ile bağdaştırdıklarını verilen cevaplardan anlayabiliyoruz. Mutfak pratiklerine duyulan ilgiyi daha anlamlı hale getirme noktasında Schütz’ün (2018) fenomenolojik çözümlemesinden istifade edebiliriz.

Schütz (2018, s. 127-128), “olduğu gibi kabul edilen şeylerin alanı”nın, başka bir deyişle bize görüldüğü gibi olan alanın (onu deneyimlediğimiz ve yorumladığımız alan) ilgili olduğumuz verili zamandaki dünya kesimine karşılık geldiğini belirtir. “Bütün düşünümüzü, projelendirmemizi, edimlerimizi güdüleyen ve bunun sonucu olarak düşüncemiz vasıtasıyla ulaşılması gereken amaçları belirleyen, bizim hâlihazırdaki ilgimizdir” ifadesini kullanan Schütz (2018, s. 128), amaçlarımız açısından azalan ilgililikleri farklı bölgelere ayırır. Bunlardan *birincil ilgililik alanı*, eylemlerimiz aracılığıyla doğrudan değiştirdiğimiz, düzenlediğimiz, kısmen de olsa hükmettiğimiz (ustalık bilgisi taşıyan), dünyanın bizim erişimimizde olan tarafıdır. *İkincil ilgililik alanı*, birincil ile dolaylı bağlantılı, bizim egemenliğimiz altında olmayan diğer sahaları içerir. Bu sahalar projelendirilmiş amaçlara ulaşmak için birtakım araçların temini için gerekli şartları sağlarlar. Ana ilgimiz açısından bazı olasılıkları, şansları ve riskleri bu alanda dikkate alırız. Üçüncüsü mevcut ilgililerle hiçbir bağlantısı olmayan diğer alanlardır. Görece ilgisizdirler. Son ilgililik alanı ise mutlak ilgisizlikleri içermektedir. Buradaki herhangi bir değişikliğin amaçlarımızın gerçekleşmesine etki edemeyeceğine inanırız (Schütz, 2018, s. 128-129).

Katılımcıların yukarıdaki ifadelerine baktığımızda mutfak pratiklerine yönelik ilgililiğin genel olarak birincil ve ikincil alanda kaldığını söyleyebiliriz. Örneğin K3, K2 mutfak pratiklerini doğrudan deneyimlemeleri açısından ve yaşam dünyalarının önemli bir parçası olarak yemek yapma ediminde bulunmalarından dolayı birincil ilgililik alanına daha çok uymaktadırlar. Bunu her ne kadar mesleki bir edim olarak yapmamış olsalar da kendi yaşam dünyalarının birincil sahasına koydukları edimlerden biri haline dönüştürmüşlerdir. Öte yandan üçüncü

düzeyde ilgilik alanında bulunanların da olduğu söyleyelim. Örneğin K1 bir bakıma ikincil ilgililik alanın dışında konumlandırılabilir. İlginin mesleki bir projeye dönüştürmek isteyip istememek de önemli bir noktadır. K9'un ikincil düzeyde kalan ilgililiğini birincil düzeye doğru kaydıran bir planlamada bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yakın Çevredeki Mesleki İdollerin Etkisi

Meslek, insan hayatı boyunca geçimini sağlamak için uğraşların ötesinde, bireyin sosyalleşme sürecinde kendini tanımlama ve yer edinmesini aynı zamanda kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır (İlhan, 2008). Meslek algıları kişiden kişiye farklılıklar gösterebilmektedir. Mesleklerin toplumdaki yeri, işlevi ve saygınlığı mesleği yapan kişiye de prestij ve statü kazandırır. Böylece bireyin o mesleğe olan algısı değişmektedir (Yılmaz ve Tanrıverdi, 2017). Razon'a göre (1983), özellikle çocukluk çağında ve gençlerde ebeveynlerin dışında, hayranlık duyulan bir yetişkinin, belli bir meslek dalında çalışması, bu yetişkinin idol olarak alınmasına, bu sayede o rol modelin mesleğinin seçilmesine yol açabilir. Bunun dışında, aksi istikamette, idol olarak görülen kişinin belli bir iş alanında başarısız olması veya o işle ilgili olumsuz konuşması, bireyin o meslekten uzaklaşmasına neden olabilir. Gastronomi alanına dair toplumda bilinen meslek tipi olarak aşçılık öne çıkmaktadır. Mutfak sanatlarında ustalaşmış kişilerin gerek sosyal hayatta, gerekse de medyadaki varlığı bu alana yönelik dağınık ilgiyi daha anlamlı hale getirebilmekte, ikincil düzeydeki ilgililiğin birincil düzeye kaydırılması noktasında güdüleyici örnek olabilmektedir.

Aşçılık, yiyecek ürünlerinin hasatından başlanarak, malzemelerin seçimi ve teminine, teslim alınma sürecinden, depolanmasına, üretiminin yapılarak sunum aşamalarına kadar var olan bir sanat dalı olarak da kabul edilmektedir. Bu doğrultuda aşçılık eğitiminde dikkat edilen malzeme bilgisi, kaliteli malzeme seçimi ve tedarik etme, hijyen, üretim yönetimi, insan kaynakları yönetimi gibi birçok eğitim başlığı ile birlikte gastronominin araştırma konusunu da oluşturmaktadır. Gastronomi eğitimi ise bunlara ek olarak ayrıca insanlık tarihinde neyin, nasıl, neden yenildiği ve içildiğine odaklanan sosyal bir bilim dalıdır (Santich, 2007).

"Bu bölümü seçimde ailede ya da yakın çevrede seçimini etkileyecek idol olarak gördüğün biri var mı?" sorusuna katılımcılardan sadece üçü buna olumlu yanıt vermiştir.

E4 (Eskişehir, 22 yaşında), "Annem diyebilirim, çünkü onu aşkla izliyordum ve yardım etmek istiyordum."

K4 (Isparta, 20 yaşında), "Evet var, uzaktan aşçı olan bir akrabamız."

K5 (Kayseri, 19 yaşında), "Amcam"

Sınırlı da olsa bazı katılımcılar için mesleki ilgi ve merakın yapılandırılışında yakın çevrenin etkisi son derece yüksek olabilmektedir. K4 ve K5 bu açıdan farklılık arz etmektedirler. E4'ün rol model olarak aldığı kişinin ise meslekten ziyade bu pratiğini genel olarak toplumsal rol ve statü itibarıyla yaptığı söylenebilir.

Aile Etkisi

Ailenin öğrencinin meslek seçiminde çok yönlü bir etkisi olduğu söylenebilir. Belki bunda en önemli etken anne ve babanın çocuğa en yakın bireyler olması ve anne baba mesleğinin çocuk için bilinen bir meslek olması ayrıca anne baba mesleğinin her zaman olmasa da rol model olarak hazır bir seçenek olmasıdır. Ailede, özellikle ana- babanın istek ve beklentilerinin

çocuğun meslek seçiminde önemli bir etkisi olduğu da yadsınamaz. Ailenin tercihi ve kültürünün çocuğun meslek ve okul seçiminde insan hakları açısından dikkate alınması gereken yasal bir dayanak olması, çocuğun meslek seçiminde ailenin önemini göstermektedir (Kayıkçı ve Turan, 2019).

Ailelerin meslek seçimlerine etkisini görebilmek için yöneltilen “Bu bölümü seçmeden önce aileniz sizi bu bölüme yönlendirdi mi?” ve “Bu bölümü seçmeden önce aileniz sizi bu bölüme teşvik etti mi?” sorularına katılımcılar:

E5 (Nevşehir, 19 yaşında), “Evet, ben bu mesleği hobi olarak düşünüyordum. Ailem ‘bu işi profesyonelce meslek olarak yapmayı düşünmez misin’ dedi.”

E1 (Adana, 22 yaşında), “Yönlendirdiler hatta tercih yaparken tüm tercihlerim GMS üzerineydi.”

K2 (Hakkari, 29 yaşında), “Evet, kesinlikle. Ailem bana güvendiği için ben de kendime güveniyordum. Mesela bir yemek yaptığımda bana direk böyle bir bölümde okumam gerektiğini söylüyorlardı.”

E6 (Aydın, 20 yaşında), “Evet onların da katkısı vardı.”

E2 (Muğla, 20 yaşında), “Evet, ailem çok destek oldu.”

Yemek yapmaya duyulan ilginin aile içerisinde somut şekilde gerçekleştirilen bir pratik olması ve aile bireylerinden motive edici karşılıklar bulması, ailenin GMS tercihinde daha kararlı davranmayı sağlayan önemli sosyal çevrelerden biri olduğunu bize göstermektedir.

Verilen cevaplar neticesinde Schutz’a göre, kişi, tecrübelerinden ve geçmişinden kalan bilgi stokuna göre hareket eder ve aileler bu ortak bir bilgi stoğunu birbirlerinin ihtiyaçlarını anlamada ve karşılıklı etkileşimine yardımcı olmalarını sağlamada kullandıklarını görebiliyoruz. Bu durum perspektiflerin karşılıklılığı yani “biz ilişkisi” olarakta tanımlanmaktadır (Wallace ve Wolf, 2004).

Aile Dışındaki Yakın Çevrenin Program ve Meslek İlgisi ve Tercihindeki Etkisi

Meslek seçiminde her öğrencinin kendi yeteneğine ve ilgisine göre tercihte bulunması beklenen bir durumdur. Ancak kişisel özelliklerin yanı sıra çevresel ve ekonomik koşullar, deneyimler, rastlantılar gibi birçok faktör öğrencinin geleceği açısından etkili olabilmektedir (Özveren, Gülnar ve Özden, 2017).

“Bu bölümü seçmeden önce aile dışında yakın çevreniz sizi bu bölüme yönlendirdi mi?”, “Yakın çevreniz sizi nasıl yönlendirdi?” ve “Bu bölümü seçmeden önce yakın çevreniz sizi bu bölüme teşvik etti mi?” gibi sorulara katılımcıların çoğunluğu yakın çevreleri tarafından yönlendirildiklerini belirtmiştir.

Aile dışındaki yakın sosyal çevrede bulunan tanıdıkların veya sözünün itibarı olan kişilerin önerilerinin tercihlerde dikkate alındığını ancak bu önerinin öğrencilerin potansiyellerinin onlar tarafından fark edilmiş olmasının da rolünün olduğunu görmekteyiz.

K6 (Yalova, 19 yaşında), “Sevdiğim bir abim çok istedi bu bölümü okumamı. Mutfakta olmasam bile akademisyen olabileceğimi, öğretmenlik yapabileceğimi söyledi. Yapabilecek kabiliyet ve yetenekte olduğumu söyledi.”

Yakın çevrenin öğrenci tercihinin yön vermede daha baskın olmasının esasında ortaöğretimdeki yönlendirmenin zayıflığına da işaret sayılabilir. Öğrencinin kendi potansiyelini formel eğitim süresince henüz tam anlamıyla keşfedememiş olması ve geleceğe yönelik perspektifini yakın çevresinin etkisi ile şekillendirmeye çalışması, eğitim sistemindeki genel sorunlara dair de önemli bir temsil örneği sayılabilir.

E5 (Nevşehir, 19 yaşında), “Yakın çevrem, arkadaşlarım, abilerim dediğim kişiler bana GMS okusana, sen aşçılık istiyorsun ama bak bu bölümün böyle etkileri varmış, böyle güzel şöyle güzel diyerek ilgim daha da arttı.”

Sosyal çevrede bölümle ilgili algı ve bilginin yaygınlığı bölümün itibarı açısından dikkate değer sayılabilir. Diğer taraftan ‘aşçılık’ mesleğine dair yatkınlıkların sosyal çevre tarafından GMS’ye yönlendirilmesi, bir önceki görüşmecinin tutumuna benzer bir eğilimi gözler önüne sermektedir. Başka bir ifadeyle, mesleğe ilginin biçimlenişinde formel eğitim süreçlerinden ziyade yakın çevrenin etkisinin daha baskın olduğunu görüyoruz bu örneklerde.

K3 (Kayseri, 21 yaşında), “Evet çevremdekilerde tam bana uygun meslek olduğunu düşündüler.”

Bölüme daha önce yerleşmiş kişilerin hem deneyimlerini paylaşmaları hem de onlarla aynı ortamda sosyalleşme isteğinin de sosyal çevre etkisi bağlamında dikkate alınabilecek yönleri olabilmektedir:

K4 (Isparta, 20 yaşında), “Arkadaşlarımdan bazıları bu bölüme gelmemi çok istemişlerdi, onlar da yardımcı oldular.”

Aile dışı tanıdık çevrenin yanında eğitim sürecindeki aktörlerin de bazı görüşmeciler üzerinde etkili olduğunu şu açıklamalardan anlamaktayız:

K7 (Mersin, 20 yaşında), “Lisedeki hocalarım bölümün önünün açık olduğunu, her yerde çalışma imkânı var diye yönlendirdiler. Ben istediğim için de aileme açıklama yaparak destek oldular.”

K8 (Yozgat, 20 yaşında), “Evet, genelde okulun müdürü vardı hocamla aramız çok iyiydi. Ben ilk üniversite sınavına hazırlanırken bu bölümü konuşuyorduk, ben pastacılığı çok seviyordum hocam da biliyordu bu yüzden bana bu bölümü söyledi.”

Özellikle formel eğitimde meslek seçimine ve yönlendirmesine dair kurumsal düzeyde belirli standartların olmadığını, daha ziyade kişisel yakınlık veya diyalogun tercihlerde rol oynadığını yukarıda ifadelerden de çıkarsayabilmekteyiz. Türkiye’de mesleki yönlendirmelerin bireylerin küçük yaşlardaki yetenek ve potansiyellerini keşfetmeye ve bunları geliştirmeye dair kurumsal-akademik ağların yetersizliğine ilişkin de bu ifadeler bize temsili bir fotoğraf sunabilmektedir.

Sosyal çevrenin görüşlerini Türkiye’nin hem mevcut durumu ve istihdam olanakları hem de ileriye dönük ihtimalleri de içeren bağlamsal şekilde dikkate alanlara da rastlamaktayız:

E2 (Muğla, 20 yaşında), “Evet, tutulan bir meslek olduğundan gıda üzerine yoğunluk olduğu için sıkıntı yaşamayacağımdan, iş bulabilmemin rahat olacağından bahsettiler.”

Genel olarak yakın çevre, mesleğin getirilerinden, kariyer avantajlarından bahsederek katılımcıları yönlendirdiğini görmekteyiz. Bireylerin yeteneklerine güvenerek iyi yerlere

gelebileceklerini söyleyen yakın çevredeki kişiler böylece genç bireyde, özgüven artırıcı tesirler yaratabilmekte ve onu destekleyici yorumlarla teşvik edebilmektedir. Diğer taraftan daha önce de belirttiğimiz gibi yakın çevrenin tercihlerde daha fazla dikkate alınışının aynı zamanda formel eğitim sistemindeki yönlendirmenin de zayıflığına işaret olabilir.

Ailenin ve yakın çevrenin GMS tercihi ve bu alana dair ilginin yapılandırılışına etkisini fenomenolojik tipeştirmelerle de anlamlandırılabilir. Özellikle bireylerin ilgililik sistemlerinin genel niteliği bize yol gösterebilir. Schütz (2018, s. 130), ilgililik sistemlerini gündelik yaşam dünyasının etkileşimleri çerçevesinde; 'içsel ilgililik sistemi' ve 'dayatılan ilgililik sistemi' şeklinde sınıflandırır. Bunların gündelik hayatta birbirine karışmış olabileceğinin ve nadiren saf haliyle var olan yapısal tipler olduğunun da altını çizer. İçsel ilgililik, kendi seçimlerimiz sonucu olan, bir problemi kendi düşünüşümüzle çözmeye ve gerçekleştirdiğimiz eylemlilikle de amaca ulaşmaya çalıştığımız, projelendirilmiş bir olgu durumuna işaret eder. Bizim kontrolümüzün dışında kalan, müdahale edemediğimiz toplumsal gerçeklikler ve olaylar hasebiyle içsel ilgililiklere dayatılan durumlar ise dışsal ilgililiklerdir (Schütz, 2018, s. 130-131). Bulgularımıza baktığımızda, GMS programına veya onu kendi yaşam dünyalarındaki anlamıyla 'mutfak' veya 'aşçılık' ile tipeştirmeleriyle sembolize edenler arasında birincil ilgililik düzeylerindeki içsel ilgililik sistemine göre hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Ancak ikincil düzey sonrasında ilgililik azaldıkça dışsal tazyikler veya yönlendirmeler daha baskın hale gelmektedir. Örneğin, anlatımından hareketle K7 için dışsal ilgililik sisteminin daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. İkincil düzeyde ilgililiğe sahip olanlarda da yoğun bir dışsal basıncın göze çarptığını belirtmemiz yararlı olacaktır. Söz gelimi kendi potansiyelinin başkaları tarafından fark edilip onlar tarafından yönlendirilmeleriyle dışsal ilgililikten içsel ilgililik sistemine doğru bir güçlü bir akış yaşadıklarını görmekteyiz. E5 buna örnek teşkil edebilmektedir.

İlgi ve Tercih Araştırma mı Yoksa Yönlendirme mi?

Katılımcılara yöneltilen "Bu bölüme araştırma ile mi geldin, yönlendirme ile mi geldin?" sorusuna araştırma yaparak geldiklerini ifade edenlerin azımsanmayacak sayıda olduğunu keşfetmekteyiz. Ancak bu araştırmanın çok yönlü gerekçelerle yapıldığını söylemeliyiz.

E7 (Ankara, 21 yaşında), "Araştırmam rahat iş bulup bulamayacağım üzerineydi ama seviyordum zaten."

E7'nin, sevdiği ve yapmaktan hoşlandığı hobisini mesleğe çevirmeden önce geleceğini garanti altına alıp alamayacağını, mezun olduktan sonra rahatlıkla bir işe yerleşebileceğine inandıktan sonra bölümü seçtiğini görebilmekteyiz.

E8 (Kayseri, 20 yaşında), "Araştırma ile Gastronomi ve Mutfak Sanatlarının ön lisans değil de lisans programı olduğunu öğrendim ve bunun devamında akademik olarak ilerleyeceğimi fark ettim. GMS'nın sanat olduğunu düşünürken bir bilim dalı olduğunu öğrendim."

Ön lisans programı olan Aşçılık ile lisans programı olan Gastronomi ve Mutfak Sanatlarının sıklıkla karıştırılması ile öğrencinin akademisyen olma hedeflerine lisans programına kayıt yaptırarak bir adım yaklaşabileceğini araştırması sonucu öğrendiğine rastlamaktayız.

K3 (Kayseri, 21 yaşında), "Her ikisi de abim bana "avukat olacağına, öğretmen olacağına, böyle bir meslek yap, sana yer açalım, kendi işini yap" dedi. Zaten her gün tatlı yaptırıyordu evde. Yakın çevremse "tam sana uygun bir meslek" dediler."

K8 (Yozgat, 20 yaşında), “İkisiyle de ilk başta yönlendirildim sonra araştırdım. Hocamla birlikte oturduk ilk başta mutfak, a la carte öyle bilgiler, şeker hamuru pastacılığı gibi bilgiler edindik ve bu bölüme gidersem daha iyi olacağını söyledi, öyle bir kaniya vardık birlikte. Sonra bu bölümün önünün çok açık olduğu ve hayallerimde bu bölüm olduğu için bu bölüme gidebileceğim söylendi.”

E5 (Nevşehir, 19 yaşında), “Yönlendirme diyebiliriz, ailemin desteği ve yakın çevrem anlattıkları merakımı ve ilgimi arttırdı ben de gastronomi kelimesini araştırdım, kaç yıllıktır ya da aşçılıktan farkı nedir? Sonra şef olursun, şef olmak için gir bu mesleğe gibi sözler söyleyip iyice kafamda bazı şeyler tam oturdu.”

K6 (Yalova, 19 yaşında), “Yönlendirmenin etkisiyle.”

Öğrencilerin özellikle çevresindekilerin yeteneklerine güvenerek bu mesleğe yönlendirmesi sonucu, araştırma yaparak bu bölüme geldikten sonra başarılı olabileceklerine inanarak bu bölümü tercih ettikleri açıklamalarıyla desteklenmektedir.

Üniversite sınavı sonrasında program tercihi süreci, bireyin yönelmeyi amaçladığı yeni bir ilgililik sistemine işaret eder. Geleceğini inşa etme yolunda gerek formel eğitim süreçlerinde gerekse sosyal çevresindeki toplumsal bilgiden yararlanarak, kendi ilgililik sistemiyle örtüşecek şekilde bir edimde bulunur. Bu tercih sürecindeki edimleri Schütz’un (2018) ‘bilgi stoku’ kavramı ve bilgi stoklarımızın içermiş olduğu tipler sistemini ve onu belirleyen ilgililik sistemleri çerçevesinde yorumlayabiliriz. Tercihle bulunan bireyin sahip olduğu bilgi stoku son derece karmaşık ve çok yönlü olmakla birlikte tüm olası tipik durumları ve tipik mesleki gelişim çizgilerini de içerebilmektedir. GMS programının aşçılıktan tutalım da yemek hizmetleri ile ilgili pek çok meslek tiplerini içinde barındıran geniş bir niteliği olduğunu öğrenciler araştırarak bulabilmektedirler. Diğer yandan bu programa dair toplumsal bilgi stokunda genelde sınırlı bir bilgi bulunmaktadır. Araştırma bulgularında öğrencilerin bazılarının anlatımlarında da görebildiğimiz kadarıyla genel bilgi stokunda ‘aşçılık’ tipi baskın imgedir. Ancak öğrenciler yerleştikten sonra programın sadece aşçılıkla sınırlı olmadığını da deneyimlemiş olmaktadır. Üniversitedeki eğitim ve etkileşimle birlikte ilgililik sistemlerinde dönüşümlerin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır.

Öte taraftan program tercih sürecinin kendisi de tipiktir. Zira bu sürecin öznel-bağlamın ötesinde nesnel anlam-bağlama sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada; ötekilere, doğrudan değil de dolaylı deneyimlerin aktarımına dayanan dünyanın bilgisi ne kadar anonimleşirse o derece öznel-anlam bağlamından nesnel-anlam bağlamına kayış fazlaşabilmektedir (Schütz, 2018, s. 255). Sosyal çevrenin yüklediği anlamın nesnelleştirme düzeyi yüksek anonimliklerin ürünü olması hasebiyle üniversite tercihlerinde nesnel-anlam bağlamını incelediğimiz örnekte kendini güçlü bir tazyikle hissettirdiğini ifade edebiliriz. Başka bir anlatımla; öğrencilerin yaşadığı deneyimler (tercih süreci), kendine özgü toplumsal bilgi stokunun birer parçası haline gelmiş deneyimlerin benzer tekrarını içeren tavırlara (yakın sosyal çevrenin) gönderme yapan tipik süreçlerdir. Beklentiler, gelecek tasarımları ve gelecek hakkındaki kestirimler son derece karmaşık olmakla birlikte şu anki duruma göre bir kestirimde bulunmaya çalışan bir sosyal çevreyi görmektediriz. Örneğin Türkiye özgülünde, ortaöğrenimin mezuniyet süreci ve sonrasında toplumsal durumu hakkındaki öngörü için rasyonel bir planlama (tüm kurumların eşgüdümü ile) dahi söz konusu değilken üniversite tercihinde bulunan bireylerin ve sosyal çevrenin geleceğe dair öngörüsünün ne derece sağlıklı

olabileceği de tartışmalıdır. Toplumsal bağlamda -gereçekleri detaylandırılabilir- geleceğe dair kestirimde bulunmayı zorlaştıran durum, tercih süreçlerindeki tavırları da esnek hale getirmektedir. Toplumsal yaşam dünyasında genel ortak kanı, el altındaki bilgi stokuna bağlıdır ve söz konusu bilgi stoku da toplumsal alanın yapılandırılışı ile şekillenmiştir/şekillenmektedir. Toplumsal çevre belirli yönde bir ilgililik sistemini tesis etmeye çalışmaktadır.

Mesleğin Cezbediciliği

Bireylerin meslek seçimlerinde etkisi olan kişilik özellikleri, fiziksel özellikleri, mesleğe olan ilgisi, yetenekleri gibi bireysel özellikleri, yaşadığı kültürün bakış açısı, aile ve çevre etkileri gibi sosyal özellikleri, yaşamakta olduğu ülkenin eğitim sistemi, yasalar, ekonomik yapı ve iş bulma olanakları gibi politik ve ekonomik sistemsel özellikleri mevcuttur (Korkut Owen, vd. 2012).

E8 (Kayseri, 20 yaşında), "GMS için akademik kadronun olmadığını fark ettim, bundan dolayı akademik olarak ilerlemeye karar verdim. Bu sektörde ilerleyebileceğimi fark ettim, yeteneklerim doğrultusunda karar verdim."

K7 (Mersin, 20 yaşında), "Kariyer imkanları ve mutfakta olmayı sevdiğim için istiyorum."

E1 (Adana, 22 yaşında) "İleride bir otelde yönetici şef olabileceğimi düşünmek."

E3 (İzmir, 20 yaşında), "İnsanlara yemek yaptıkça onların hoşuna gitmesi kendime olan güvenimi artırıyor. İleride 'şef' kategorisine çıkabileceğimi gördüm."

Verilen cevaplar neticesinde seçim yaparken sektörün farklı kariyer imkanlarındaki çeşitliliğin cezbedici geldiği görülmüştür. Mesleğin çok yönlülüğünün farkına varılması ile gerek akademik yönden ilerlenebileceğinin keşfi gerek şef olunabileceği gerekse yönetici olabileceklerini düşünmelerini sağlamıştır.

Programı Tavsiye Etme Durumları

Görüşmenin sonunda bu bölümü okumaktan memnun oldukları gözlemlenerek, "Peki siz bu bölümü çevrenizdekilere tavsiye eder misiniz?" diye sorulduğunda elde edilen bazı yanıtlar şu şekilde olmuştur:

E6 (Aydın, 20 yaşında), "Ederim, soranlara da ediyorum. Bu sene yazın instagramdan birçok mesaj almıştım. Nasıl diye sordular. Ben de hem bölümü hem okulu anlattım."

K5 (Kayseri, 19 yaşında), "Evet, rahatlıkla ederim. Mutfaka ilgisi olanlar bu bölüme gelmeli."

K6 (Yalova, 19 yaşında), "Buraya gelip gördüklerimden sonra sıklıkla çevreme anlatıyorum neler yaptıklarımızı, üniversiteyi kazanamamış arkadaşlarıma da tavsiye ediyorum."

E7 (Ankara, 21 yaşında), "Bu işi seviyorum diyen herkese öneriyorum zaten. Belki evde yemek yapmak gibi değil ama mutfakta olmak güzel. O yüzden tavsiye ediyorum."

K8 (Yozgat, 20 yaşında), "Evet, ederim. Bana bu bölümü öneren hocama söylemişim zaten, iyi ki diye şimdi bende anlatıyorum."

Üniversite ortamındaki çok yönlü eğitsel ve sosyalleşme süreçlerinin programa kayıt yaptırma öncesi duruma göre çok ciddi bilinç farklılık yarattığını söyleyebiliriz. Diğer taraftan katılımcıların bazılarının ifadelerinden sosyal çevresindeki etkileşimlerle bölüme duydukları

aidiyetlerinin de yükselebildiğini bu ve diğer kazanımlarla birlikte daha fazla önerilerde bulduklarını ifade edebiliriz.

Bölüm Tercihinde Öne Çıkan İki Kategori

Görüşmelerden elde edilen bulgulardan hareketle, bireylerin bölüm tercihlerinde bulunurken etkide bulunan faktörler ile bireylerin eğilimlerine göre iki kategorinin öne çıktığını söyleyebiliriz. İlkinin, kendi yeteneğine ve ilgisine göre bilinçli karar verenler olarak düşünebiliriz. Kendi potansiyelinin farkında olan ve bunu rasyonel şekilde, yani amaçlarına uygun araçlar kullanmak gerektiğinin farkında olanların gösterdiği eylem biçimi diyebiliriz. İkinci kategoriye ise çok fazla yeteneği ve ilgisi olmasa da bir meslek sahibi olma gayesiyle ve ileride yükselme imkanlarını da göz önüne alarak ve yakın çevresinin bu yöndeki uyarılarına daha çok uyarak tercihte bulunanları dahil edebiliriz.

Yeteneğine Göre Bilinçli Tercihde Bulunanlar

Kariyer planlamasının en önemli adımı yeteneğe uygun meslek grubuna yönelmektir. İnsan gücü planlaması da ülke ekonomisinde hedeflenen bir milli gelir artışının gerektirdiği insan gücünün yetiştirilmesini içerir. Bu yüzden eğitim süreci ekonomiye katkı sunan önemli bir etkidir (Ergen, 2013). Ülkenin geleceğini etkileyen bir tercih sürecinde gençlerin yeteneklerinin çok daha erken yaşlarda belirlenmesi ve bu yetenekler doğrultusunda belli meslek gruplarına yönlendirilmesi gerekmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, yeteneklerin doğuştan var olduğunu ve nörolojik olarak yeteneklerin 15 yaşına kadar gelişim sürecini tamamladığını söylemektedir. Bu nedenle eğitimin ilk yıllarından itibaren çocukların yeteneklerinin mümkün olduğunca erken yaşlarda belirlenip geliştirilmeleri için planlanması gerekmektedir. Yetenek sadece matematikte, fen bilimlerinde, sanatta olan bir kavram olarak algılanmamalıdır. Bireyin kişiliği ve karakter özellikleri bu kavramlara olan becerilerimizi, yeteneklerimizi dile getirir. İçe dönük olmak, girişimci ruha sahip olmak, ekip çalışmasına yatkın olabilmek, sonuç odaklılık, ayrıntılara odaklanabilme birer kişilik özellikleridir ve ayrıca yeteneklerimizdir. Bu ve birçok özelliğimiz erken yaşlarda kendini belli eder. Önemli olan bu yeteneklerin iyi yönlendirilerek geliştirilmesidir. Kariyer planlaması eğitimin ilk adımlarından olan anaokulundan başlayarak hayatın sonuna kadar devam etmektedir. Öğrencilerin mesleki ilgilerinin, zihinsel yeteneklerinin, kişilik özelliklerinin, akademik başarılarının ve ailenin kültürel özelliklerinin birlikte ele alınması öğrencinin meslek seçimi yaparken doğru yönlendirilmesinde ve kariyer planlamasında önemlidir (Konuk, 2015).

Elde edilen cevaplarda kendi yetenek durumuna göre bilinçli hareket edip bölüm bilgisini araştırarak ve rasyonel planlamayla tercihte bulunanların olduğu görülmektedir. Meslek ethosunun içselleştirilmesinde ve mesleği severek gerçekleştirilmesinde bu eğilimin baskın olması olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

K2 (Hakkari, 29 yaşında), "Ben yapabildiğimi düşünüp karar verdim."

K9 (Sivas, 19 yaşında), "Gastronomi okuyanlar mezun olduktan sonra neler yapabilirler, nerede çalışırlar, öğretmenlik yapabilirler mi sorularımın cevabı ve yeteneğimi keşfetmem."

E2 (Muğla, 20 yaşında), "Bu meslek karakterimde vardı, insanlarla daha çok ilişki içerisinde olmak sevmeme ve seçmeme sebep oldu."

E4 (Eskişehir, 22 yaşında), "Küçüklüğümden beri yemek yapmayı çok seviyorum."

E5 (Nevşehir, 19 yaşında), “Meslekte kariyer açısından neler yapabileceğimi gördüğüm için ve şef olmak için.”

E7 (Ankara, 21 yaşında), “Mesleğin önünün açık olup olmaması benim için önemliydi.”

E8 (Kayseri, 20 yaşında), “Bu sektörde ilerleyebileceğimi fark ettim, yeteneklerim doğrultusunda karar verdim.”

İş İmkânına Göre Tercihle Bulunanlar

İnsanlar, doğdukları andan itibaren kendilerini sosyal bir çevrenin içerisinde bulurlar. Önce ailesi ile tanışır, sonrasında oyun arkadaşları ve derken okul hayatıyla beraber okul arkadaşlıkları gelişir (Keser, 2002). Sosyalleşme süreci durmadan devam eder. Yükseköğretime geçen bireyler kariyeri için mesleğine karar vererek, iş hayatındaki konumunu elde etmek isterler. Bu seçim aşamasında birçok faktör onları etkiler ve kararsız kalmaları, kendilerini doğru tanıyamamaları ve iyi yönlendirilmemeleri mesleğini seçememiş olan bireyler için ise zorlu bir süreç devam eder. Genellikle bu faktörler gözden geçirilirken gelecek planlaması sonucu çok fazla kariyer yapma seçeneği olan, işsiz kalma riski en aza indirgenecek meslek dalları halk arasında konuşmalarda sıkça tekrarlanır. Bu bireyin yetişmiş olduğu sosyal grupla çok büyük bir ilişki halindedir.

Elde edilen cevaplardan yola çıkarak bir kısım öğrenciyi de sadece gastronominin sağlayabileceği iş imkanıyla sınırlı bir çerçevede, çok fazla araştırma yapmadan, kısmen gösterdiği ilgi ile hareket edenler kategorisinde değerlendirebiliriz. Çok fazla yeteneği ve bilgisi olmasa da yakın çevrelerinin önerilerini dikkate almışlardır. Yeteneğine göre hareket etmekten ziyade bölümün potansiyeline göre yeteneğini geliştirme eğiliminde olanların da bu kategoride yer alabildiklerini vurgulayabiliriz.

K3 (Kayseri, 21 yaşında), “Önü açık bir meslek olması, iş imkânı çok fazla olması, eğlenceli meslek olması.”

K1 (Kuşadası, 19 yaşında), “İş bulmanın kolay olduğunu ve mesleğin eğlenceli olduğunu düşünüyorum. Her zaman sürebilecek bir meslek olduğu için tercih ettim.”

K8 (Yozgat, 20 yaşında), “Bölümün önü açık ama benim amacım kendi yerimi açabilmek.”

E6 (Aydın, 20 yaşında), “Ailem bana geleceğe dönük ve insanların olduğu sürece her türlü ilerleyebilecek bir meslek dedi. Beni en çok etkileyen iyi bir kariyer yapma imkanının olması.”

Tercih edilen programın mezun olduktan sonra rahatlıkla iş bulabilme imkanı sağlaması, kariyer imkanlarının fazlalığı, mesleğin sürdürülebilirliği açısından yorumlara en fazla kız öğrencilerin vermesi dikkat çekmektedir. Erkek popülasyonunun fazla olduğu bir meslekte rekabet edebilmek için fazla iş imkanının bulunması ile önünün açıklığı gibi imkanların olması ve zorluğun içerisinde eğlenceli olabileceğini düşünmeleri dikkat çekmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Meslek seçiminde önce çocukluk dönemindeki aile ortamında ebeveynlerini rol model olarak gören, gençlik dönemlerinde çevresini inceleyen, taklit eden ve yaş aldıkça birden çok etkeni bir arada düşünen ve bulundurmaya zorunda kalan birey her döneminden kalma merakla, ilgiyle, cinsiyetinin rolüyle, aldığı eğitimle, ailesinde gördükleriyle, çevresiyle olan iletişimiyle geleceğini kurarken bakış açısını geniş tutmak zorunda kalabilmektedir. Birey meslek seçimi

ile aynı zamanda yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan işini de seçmiş olmaktadır. İş onun için sürekli bir uğraşı alanı oluşturur, maddi ve manevi doyum sağlar. Bu ise onun okul ortamında ve dışında bir eğitim sürecinden geçmesini gerektirir. Bireyin meslek seçimine odaklandığı her gelişim döneminde farklı kararlar almasında çeşitli etkenler önemli rol oynamaktadır (Deniz, 2001). Bir bireyin hayatına yön veren önemli hususlardan birisi de seçmiş olduğu mesleğidir. Bireyin seçmiş olduğu mesleği severek icra etmesi, kendisine olumlu katkılar sağlayabileceği gibi, ülkesine de olumlu katkılar sağlayacaktır (Gülşen ve Seyratlı, 2014, s. 15). Daha önceden yapılan çalışmalarda Erdem ve Kayran (2013), Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'nda eğitim görmekte olan öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri ve meslek seçiminde dikkate aldıkları öncelikleri tespit etmeye çalışmışlardır. Bu araştırmada, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler iş avantajları, aile ve çevre etkisi, kişisel özellikler en başı çekerken, Kurnaz, A. (2019), Aşçılık ve Gastronomi öğrencilerinin üniversite seçimini etkileyen faktörleri incelemesinde Tercih faktöründe en yüksek faktör yükünü alan "Arkadaşlarının tavsiyeleri tercihimde etkili olmuştur." önermesi olmuştur. Bu çalışmalar meslek seçiminde yakın çevre etkisinin rol alabileceğini göstermektedir.

Çalışmamızda katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu, meslek seçiminde bireylerin meslek hakkında bilgilerinin ağırlıklı olarak yüzeysel olduğu bu sebeple araştırmaya ve yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Aile ve yakın çevrenin etkisiyle meslekte rol model olarak izlenebilecek idolün yalnızca dar bir çevre tarafından fark edildiği görülmektedir. İnternetin hayatımızın her alanına girmesiyle birlikte iki parmağımızın bir tık ucunda tüm bilgilere ulaşabilme kolaylığı sayesinde katılımcıların meslekleri ile bilgileri araştırma yoluyla edindiklerini görebiliyoruz. Bu araştırmalar esnasında genelde merak edilen konular iş bulma kolaylığı, kariyer fırsatlarının genişliği olmakla beraber, doğru bilginin kendilerini mesleği seçip seçmeme konusunda daha net kararlar alabilmelerine olanak sağlamıştır.

Ailelerin ve yakın çevre faktörleri incelendiğinde ailelerin meslek seçimlerinde yönlendirmeden ziyade çocuklarına pozitif anlamda destek olduklarını görebiliyoruz. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu yakın çevreleri tarafından bu mesleğe yönlendirildiklerini ve bu yönlendirmelerin gençlerin dikkatini çekip meslek üzerinde daha detaylı araştırma yapmalarını sağlamıştır. Schütz'a göre böylece bireylerin dünyayı, onlara toplumsal grupları tarafından verilen tiplendirmeleri kullanarak inşa etmekte olduklarını bize gösterir ve bu durumlarda insanların, gerçekte ilgili alışlagelmiş kabullerine dayanarak hareket ettiklerini söyler (Wallace ve Wolf, 2004). Bu da meslek seçimindeki çevrenin ve sosyal özelliklerin yön gösterici etkisinin varlığını hissettirdiğini ama gençlerin esas olarak sistemsel özellikleri önemsediklerini, bu sebeple yönlendirilme sonrası araştırmanın önemini görüşmeler neticesinde anlayabiliyoruz. Çevresel etkinin önerilerini dikkate alarak girmiş olduğu bölümden yaşayarak edindiği kazanımları yine sosyal çevresine aktarma kısmında çekinmeden rahatlıkla dile getirebileceklerini görmekteyiz.

Genel olarak baktığımızda, ikincil ve daha azalan ilgililik düzeylerine sahip bireylerin programa girişten sonra programa ilgililiklerinin daha da arttığını, toplumsal benliklerini programla ilgili şekillendirmeye doğru gittiklerini, aidiyet ve programla bağlantılı toplumsal kimliklerinin pekiştirmeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Bulgular neticesinde fenomenolojik bir yorum ve analiz temelinde, öğrencilerin deneyimlerindeki ortaklıkları ve farklılıkları ayırt etme biçiminden hareketle iki kategorik çerçevede öğrenciler kümelendirilmiştir. İlk grupta yer alanların daha bilinçli tercihte bulduklarını, yüzeysel de olsa bölüm hakkında araştırmalar yaptıklarını, yakın çevrelerinin de bölüm tercihinde tamamlayıcı rol oynadığını söyleyebiliriz. İkinci gruptakiler ise mesleğin potansiyelini hesap ederek ama çok fazla yetenek ve bilgiye de temas etmeden hareket etmişlerdir. Ayrıca mesleğin kariyer olanaklarının çeşitliliğinin cezbedici olmasının seçimlerini pozitif yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Hem bireysel anlamda hem de yaşanan ülke için bir geleceği şekillendiren seçim olan meslek seçiminde eğitimin önemi bilinmektedir. Günümüzde artık çağdaş eğitim akımı olan öğrenci merkezli eğitimde öğrencinin okula gelinceye kadar birçok sosyal süreçten geçtiğini bilip, yaşam deneyimlerinin ve kendi doğuştan getirdiği yeteneklerinin farkına varılıp göz ardı edilmemesi gerekir. Öğrenci merkezli eğitim sistemi uygulamalarında öğrencilerin potansiyel değer ve yetenekleri iyi analiz edilerek bu doğrultuda yönlendirilmeleri gerekmektedir (Engin, 2005). Mutlu bir gelecek için bireylerin yapacaklarına doğru yöneltilmediği sürece hem mesleki başarıdan hem de ülke kalkınmasından söz edilemez.

KAYNAKÇA

- Aydın, Ç. (2014). *Üniversite öğrencilerinde kariyer kararsızlığının özsayı, denetim odağı ve mükemmeliyetçilik bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Ankara.
- Aydemir, D. A., ve Buyruk, L. (2018). *Gastronomi ve mutfak sanatları eğitimi alan üniversite öğrencilerinin kariyer beklentileri: Lisans öğrencilerine yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ankara.
- Atli A. ve Gür H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Barber, B. (1996). *Meslekler sosyolojisinde bazı sorunlar*. Derleyen ve Çeviren: Zafer Cirhinlioğlu. Meslekler ve sosyoloji içinde. 43-65. Ankara: Gündoğan.
- Bozgedik, A. (2017). *Eğitimde yeni bir model olan temel lise öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri-beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Çev. Ed. M. Bütün- S. B. Demir. Ankara: Siyasal Kitap.
- Değirmenci, B. (2018). *Toplumsal cinsiyet algısının meslek seçimine etkisi üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Deniz, S. (2001). Bireyin meslek seçimini etkileyen kaynaklar: yeni teknolojilerden internet. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 6, 143-150.

- Ekincek, S., Göde Özgür, M., Önçel, S. ve Yolal, M. (2017). Gastronomy and culinary arts education in Turkey: Department heads' perspective. *Studia Ubb Negotia*, 62(1), 23-43.
- Engin, A. O. (2005). Eğitim ve öğretim etkinliklerinde yönelme ve yöneltme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 249-269.
- Ensari, M. Ş. ve Alay, H. K. (2017). Meslek seçimini etkileyen faktörlerin demografik değişkenler ile ilişkisinin araştırılması: İstanbul ilinde bir uygulama. *Humanitas*, 5(10), 409- 422.
- Erdem, B. ve Kayran M. F. (2013). Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 81-106.
- Ergen, H. (2013). Türkiye'de eğitimde planlama yaklaşımları ve kullanılan eğitim göstergeleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 151-167.
- Erdoğan, İ. (1999). İlk çağlardaki egemen iletişim biçimleri üzerine bir değerlendirme. *Kültür ve İletişim*, 2(2), 15-47.
- Hughes, E. C. (1996). Meslekler. Derleyen ve Çeviren: Zafer Cirhinlioğlu. *Meslekler ve sosyoloji* içinde. 25-41. Ankara: Gündoğan.
- İlhan, S. (2008). Yeni kapitalizm ve meslek olgusunun değişen anlamları üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 313-328.
- Kartal, K. S.; Ayyıldız, E. ve Selçuk, A. L. P. (2019). Meslek seçimini etkileyen faktörler ile kariyer planlama/tercih kriterleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 3(5), 29-50.
- Kayadibi, F. (2001). Eğitim kalitesine etki eden faktörler ve kaliteli eğitimin üretime katkısı. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (3), 71-94.
- Keser, A. (2002). *Kariyer planlama ne zaman başlar*. 06 Aralık 2020 tarihinde www.kigem.com/kariyerplanlama-ne-zaman-baslar.html adresinden erişildi.
- Kıyak, S. (2006). *Genel lise öğrencilerinin meslek seçimi yaparken temel aldığı kriterler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Konuk, E. (2015). Gençler için kariyer planlaması- yetenek yönetimi. 06 Aralık 2020 tarihinde, <https://www.dbe.com.tr/tr/cocuk-ve-genc/11/gencler-icin-kariyer-planlamasi-yetenek-yonetimi/> adresinden erişildi.
- Korkut-Owen, F. (2008). *Meslek seçimi, önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler*. 7 Aralık 2020 tarihinde https://korkutfidan.weebly.com/uploads/4/6/0/5/46053217/meslek_se%C3%87%C4%B0m%C4%B0_3.11.2008.doc#:~:text=Meslek%20se%C3%A7imini%20etkileyen%20etmenler%20%C3%A7ok%20say%C4%B1da%20ve%20de%C4%9Fi%C5%9Fik%20t%C3%BCrlerdedir.&text=Politik%2C%20ekonomik%2C%20yasal%20ve%20sisteme,%2C%20beklenmedik%20kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Fmalar%2C%20vb adresinden erişildi.

- Korkut Owen, F.; Kepir, D.; Özdemir, S.; Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O. (2013). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.
- Köksal, K. (2016). Üniversite ve meslek tercihini etkileyen unsurlara yönelik bir alan araştırması. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(2), 39-69.
- Köksalan, B. ve Celkan, Y. B. (2018). Mesleklerin tanımlanması ve sınıflandırılması üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(19), 1219-1233.
- Kurnaz, A. (2019). Üniversite seçimini etkileyen faktörler: aşçılık ve gastronomi öğrencileri üzerine bir araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 612-627.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2019). *Meslek seçiminde bilinmesi gerekenler*. 2 Ocak 2020 tarihinde <http://www.osym.gov.tr/TR,1369/meslek-seciminde-bilinmesi-gerekenler.html> adresinden erişildi.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. Çev. Ed. Selahattin Turan. Ankara: Nobel.
- Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34.
- Schütz, A. (2018). *Fenomenoloji ve toplumsal ilişkiler*. Türkçe Söyleyenler: A. Akan, S. Kesikoğlu. Ankara: Heretik.
- Smith, P. ve Riley, A. (2016). *Kültürel kurama giriş*. Çev. S. Güzelsarı-İ. Gündoğdu. Ankara: Dipnot.
- Ömürbek, V. ve Usul, H. (2008). Muhasebe mesleğinin seçilmesinde etkin olan etkenlerin faktör analiziyle incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 37, 164-173.
- Özveren, H.; Gülnar, E. ve Özden, D. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 8(2), 57-64.
- Razon, N. (1983). Meslek seçimi ve mesleğe yönelme. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 8(43), 23-31.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Santich, B. (2007). The study of gastronomy: a catalyst for cultural understanding. *The International Journal of the Humanities*, 5(6), 53-58.
- Şeker, G. ve Kaya, A. (2018). Lise öğrencilerinin meslek seçiminde aile desteği: bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 157-171.
- Şimşek, A; Solmaz, R; ve Güleç, E. (2020). Yök Atlas verilerine göre gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerinin değerlendirilmesi: Ege Bölgesi örneği. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 127-137.

- Temizkan, S. P. (2020). Gastronomi ve mutfak sanatları lisans öğrencilerinin sektöre girme niyetleri. *International Travel and Tourism Dynamics: Overtourism*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Tubaterim (2019). *Türkçe bilim terimleri sözlüğü*. 10 Kasım 2019 tarihinde <http://www.tubaterim.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Turan, Ü. ve Kayıkçı, K. (2019). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde okul rehberlik hizmetlerinin rolü. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 14-33.
- Tuzcuoğlu, S. (2000). Benlik ve mesleki benlik kavramlarının öğrenim yılları ile ilişkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 267-280.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçim yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. ve Tanrıverdi, H. (2017). Aşçuların meslek uyumu ve meslek algısı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 621-639.
- YÖK Atlas (2020). *Gastronomi ve mutfak sanatları (Fakülte)*. 15 Ocak 2021 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/meslek-lisans.php?b=19024> adresinden erişildi.
- YÖK Atlas (2020a). *Gastronomi ve mutfak sanatları (Fakülte)*. 09 Ocak 2021 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=19024> adresinden erişildi.
- YÖK Atlas (2020b). *Gastronomi ve mutfak sanatları (Yüksekokul)*. 09 Ocak 2021 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=29022> adresinden erişildi.
- YÖK Atlas (2020c). *Yükseköğretim girdi göstergeleri (2020 YKS)*. 09 Ocak 2021 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=203851860> adresinden erişildi.
- YÖK Atlas (2020d). *Yükseköğretim girdi göstergeleri (2020 YKS)*. 09 Ocak 2021 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=203851861> adresinden erişildi.
- Wallace R. A. ve Wolf A. (2004). *Çağdaş sosyoloji kuramları: klasik geleneğin geliştirilmesi*. Çev: Leyla Elburuz - M. Rami Ayas. İzmir: Punto Yay.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, Y. (2018). *Meslek seçiminde etkili olan faktörler: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde çalışan memurlar üzerine bir anket uygulaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Zonguldak.